

บทที่ 4

การระดมพลังมวลชนสมาชิกของกลุ่มสมาชิกเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน

กล่าวนำ

อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการที่ปัจเจกชนหรือกลุ่มจะได้เสนอข้อเรียกร้องของตนต่อผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในระบบการเมืองให้ได้ประสิทธิผลที่ตั้นั้น จำเป็นจะต้องเข้าถึงหัวใจสำคัญของผู้ตัดสินใจกำหนดนโยบายของรัฐ สมาชิกของกลุ่มจะต้องพยายามแสดงออกให้เห็นถึงผลประโยชน์ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการเรียกร้องอย่างเปิดเผยหรืออย่างเฉพาะเจาะจงเพื่อเข้าถึงและสร้างอิทธิพลต่อการตัดสินใจ กลุ่มจะต้องใช้กลวิธีหลายๆ อย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องมีช่องทางที่จะเข้าถึงระบบในหลายๆ วิธี แต่วิธีการหนึ่งที่กลุ่มสมาชิกเกษตรกรรายย่อยใช้ก็คือ การเดินขบวนและการชุมนุมประท้วง วิธีการแสดงออกถึงข้อเรียกร้องแบบนี้ มักจะเกิดขึ้นเมื่อกลุ่มต่างๆ ในระบบการเมืองมีความรู้สึกว่ สิ่งที่ตนเรียกร้องต้องการนั้น โอกาสที่จะได้รับการสนองตอบน้อยมาก ทางที่ดีที่สุดก็คือ การใช้ความรุนแรงเพื่อให้รัฐบาลหรือผู้มีหน้าที่ในทางการเมืองหันมาสนใจและพิจารณาข้อเรียกร้องของตน การดำเนินการดังกล่าวนี้ จะเป็นไปได้ก็ด้วยการระดมมวลชนให้ได้มากที่สุดเพื่อกดดันให้รัฐบาลสนใจ ซึ่งการระดมมวลชนนั้น จะหมายถึงกระบวนการซึ่งกลุ่มได้มาโดยการรวบรวมและควบคุมเหนือทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรม ทรัพยากรเหล่านั้นอาจหมายถึงกำลังด้านแรงงาน สินค้า อาวุธ คะแนนเสียงและสิ่งต่างๆ อีกจำนวนมากมาย ทรัพยากรที่พวกเขาเหล่านั้นจะสามารถแบ่งปันผลประโยชน์ซึ่งกันและกันได้ ดังนั้นการวิเคราะห์การระดมพลังมวลชนจะเกี่ยวข้องกับวิถีทางที่กลุ่มได้มาซึ่งทรัพยากรและการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ สำหรับการกระทำกิจกรรมร่วมกัน

นับจากการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการของเกษตรกรในนามสมาชิกเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน ในวันที่ 6 มีนาคม 2535 เป็นต้นมา ความเดือดร้อนของเกษตรกรได้รับการเปิดเผยต่อสาธารณะ พร้อมทั้งยื่นข้อเรียกร้องถึงมีรัฐบาลได้อย่างเป็นระบบและมีพลัง

จากการศึกษาจะพบว่า การชุมนุมครั้งใหญ่ๆ และสำคัญๆ ของสมาชิกเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน หรือ สกยอ. ที่เป็น “องค์กรจัดตั้ง ซึ่งมีอาวุธในการต่อสู้ คือมีอบ หรือการชุมนุมประท้วง และ มีทีมที่ปรึกษาระดับประเทศเป็นนักวิชาการกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองที่ผ่านการต่อสู้ทางความคิดในยุควิกฤตศรัทธามาแล้ว รวมทั้งที่ปรึกษาระดับท้องถิ่นซึ่งส่วนใหญ่เป็นครูบ้านนอกก็จริง แต่หล่อหลอมตัวเองท่ามกลางการเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยมาตั้งแต่ปี 2516 จนถึงปัจจุบัน”¹ เริ่มปรากฏชื่อเสียงต่อสาธารณชนทั่วไป ในการเคลื่อนไหวครั้งที่ 1 ซึ่งเป็นการรวมตัวชุมนุมประท้วงครั้งใหญ่ ในเดือนมิถุนายน 2536 โดยมีเกษตรกรผู้ประสบ

¹ จับดาสินเชื้อ "สกยอ" 3 หมีนราย เจื่อนไขใหม่เปิด ยุทธการยกที่ 5 ผู้จัดการ (6 กุมภาพันธ์ 2538) : 14

ปัญหาจากการปลูกมะม่วงหิมพานต์ในภาคอีสาน จำนวนประมาณ 3,000 คน เข้าร่วมประชุม โดยมี สกย.อ. เป็นองค์กรนำ อันเป็นผลมาจากโครงการที่เกิดจากนโยบายที่ประสานของรัฐบาล คือ กรมส่งเสริมการเกษตร ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) บริษัทศิริชัย 25 ที่ร่วมมือกันผลักดันให้เกษตรกรปลูกมะม่วงหิมพานต์ ในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมและไม่ให้ผลผลิตตามที่โฆษณาไว้ ทำให้เกษตรกรต้องเป็นหนี้ ธกส. รายละเอียดแนบมา การเคลื่อนไหวครั้งที่ 1 ของสมาชิกเกษตรกรจึงเริ่มต้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจบลงด้วยการลงนามในสัญญาาระหว่างตัวแทนรัฐบาล คือ "นายอำนาจ ปะติเส" ซึ่งขณะนั้นอยู่ในฐานะเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังกับตัวแทนเกษตรกร รายละเอียดในสาระของสัญญาดังกล่าว มีเนื้อหาที่เกษตรกรยอมรับได้ แต่ก็ไม่มีผลในการปฏิบัติเพราะไม่มีการนำเข้าพิจารณาในที่ประชุม ของคณะรัฐมนตรี² "

ครั้งที่สอง หรือความเคลื่อนไหวครั้งที่สอง หรือยุทธการครั้งที่ 2 หรือยุทธการล่าตะคอง ระหว่างวันที่ 30 ตุลาคม 2536-4 พฤศจิกายน 2536 โดยมีเกษตรกรเข้าร่วมนับหมื่นคนภายใต้การนำของ สกย.อ. ที่ปักหลักชุมนุมอยู่ที่บริเวณเขื่อน ลำตะคอง จังหวัด นครราชสีมา นับเป็นการเคลื่อนไหวครั้งใหญ่เกษตรกรอีกครั้งหนึ่งที่มีเกษตรกรจากพื้นที่ภูจินารายณ์ จังหวัด กาฬสินธุ์ อำเภอสหัสขันธ์และอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดนครราชสีมา ได้รวมตัวชุมนุมประท้วงให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาค่าความเดือดร้อนจำนวน 9 ข้อจนในที่สุดได้มีการลงนามร่วมกับฝ่ายรัฐบาลที่ทำความเห็นยรัฐบาลให้มีการตั้งอนุกรรมการไตรภาคีขึ้น 3 ฝ่าย ประกอบด้วยอนุกรรมการแก้ไขปัญหาราคาผลผลิตทางการเกษตร อนุกรรมการแก้ไขปัญหาดินอนุกรรมการแก้ปัญหาค่าผลกระทบบจากโครงการของรัฐ ภายใน 30 วัน และภายใน 15 วัน นับตั้งแต่มีอนุกรรมการฯ จะต้องมีการแก้ไขปัญหามา

จากการศึกษา พบว่า จุดเริ่มต้นที่แท้จริงมาจาก "การที่ราษฎรตำบลหนองน้ำใส ตำบลดอนเมือง ตำบลหนองหญ้าขาว อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา จำนวนประมาณ 1,000 คน ได้มาชุมนุมที่เขื่อนลำตะคองเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลออกเอกสารสิทธิที่ดินจำนวน 2 แสนไร่เศษซึ่งอยู่ในการดูแลของกรมราชทัณฑ์ ให้แก่ราษฎร โดยอ้างว่า ราษฎรได้ถือครองที่ดินดังกล่าวมาเป็นเวลานานหลายสิบปีแล้ว³ "

²"ฝันสลายกลางเปลวแดด บทจบเศร้าๆ สมาชิกเกษตรกร", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, 41 (5-11 กุมภาพันธ์ 2538) : 3.

³"ฝ่ามือบโคราช ใครเป็นใคร การเมืองหรือไม่การเมือง", มติชนรายวัน (5 พฤศจิกายน 2536) : 3.

แกนนำในการชุมนุม ครั้งนี้ มี 3 คน ด้วยกัน คือ⁴

1. นายสวาท สุทธา ผู้นำชาวบ้าน ต.หนองน้ำใส
2. นายอินทร์ พิมพ์สระเกษ ผู้นำชาวบ้าน ต.ดอนเมือง
3. นายประกวด สินขุนทด ผู้นำชาวบ้าน ต.หนองหญ้าขาว

อย่างไรก็ตามการชุมนุมระยะแรกดำเนินไปอย่างไม่มีน้ำหนักรวมและไม่มีทิศทางนัก ประกอบกับชาวบ้านกลุ่มนี้เคยเคลื่อนไหวประท้วง เช่นนี้มาแล้วสองสามครั้งแต่ไม่ประสบความสำเร็จจึงพยายามติดต่อกับกลุ่มเคลื่อนไหวอื่นๆ ในภาคอีสานเพื่อมาช่วยเสริมให้การต่อสู้ครั้งนี้หนักแน่นมากขึ้น

"กลุ่มสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสานภายใต้การนำของนายบำรุง คะโยธา ได้ประกาศร่วมในการเคลื่อนไหวครั้งนี้อย่างเต็มที่ โดยมีการประสานงานอย่างใกล้ชิด กับ นายเชื่อนเพชร โพนรัมย์ ตัวแทนชาวไร่น้ำลำปะหลัง จังหวัดบุรีรัมย์ และนายวีรพล โสภาก หนุ่มวัย 36 ปี จากอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ กรรมการสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน/NGO. ที่จับปัญหาชาวไร่ชาวนามายาวนานพอสมควร มาร่วมเคลื่อนไหวในครั้งนี้ด้วย โดยมีนายสมเกียรติ พงษ์-ไพบูลย์ เลขาธิการสภาองค์กรการครูเพื่อสังคม (สคส.) นักวิชาการ นักวิจัย ที่มีความใกล้ชิดกับแกนนำสมาพันธ์ประชาธิปไตย เป็นผู้ให้แนวคิด ในการเคลื่อนไหว"⁵

กรณีดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้นำในการจัดองค์กรภายนอกกลุ่ม กล่าวคือ ผู้นำต้องมีความสามารถในการประสานงานกับบุคคลต่างๆ ภายนอกองค์กร รวมทั้งการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่หรือข้าราชการทางการเมืองตลอดจนกลุ่มอิทธิพลผลประโยชน์อื่นๆ ที่อาจจะร่วมมือกันได้และมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน

จากผู้ชุมนุมเพียงพันคนเพิ่มเป็นหลายพันคนภายในเวลาไม่นานนัก โดยกลุ่มเกษตรกรที่สัมพันธ์กับแกนนำได้ทยอยมาร่วมชุมนุมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ข้อเรียกร้องที่มีอยู่เพียงประเด็นเดียวเพิ่มเป็น 10 ประเด็น เช่น เรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาราคาพืชผลทางเกษตรกรรมตกต่ำ แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อชาวบ้านคัดค้านพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติของพรรคประชาธิปัตย์คัดค้านโครงการของรัฐบาลที่สร้างผลกระทบให้แก่ชาวบ้านไม่ว่าเรื่องการสร้างเขื่อนหรือการจัดสรรที่ดินอย่างไม่เป็นธรรม การเรียกร้องมีลักษณะเป็นไปโดยเปิดเผย (manifest demand)

มีอบที่มีการจัดตั้งไม่ดีนัก ในตอนแรกกลายเป็นมีอบที่มีการจัดตั้งเข้มแข็งขึ้น คือ⁶

- 1) การนำระบบคณะกรรมการเข้ามาเป็นองค์กรนำ
- 2) การประชุมกำหนดท่าที

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

3) แนวทางการเคลื่อนไหวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

การควบคุมมือบ

- 1) ทำอย่างมีระบบ โดยตั้งผู้นำ 1 คน รับผิดชอบชาวบ้าน 10 คน
- 2) ขณะเดียวกันมีการตั้งชายฉกรรจ์เป็นการ์ดคอยรักษาความปลอดภัย หากมีการเผชิญหน้ากับตำรวจการ์ดเหล่านี้ จะเป็นด่านหน้าในการปะทะ

จนกระทั่งมือบธรรมดาๆ กลายเป็นมือบระดับชาติที่คนในทำเนียบรัฐบาล และ กลุ่มการเมืองต่างๆ ต้องหันมาให้ความสนใจและเทคนิคในการชุมนุม เพื่อคลายความเครียดแก่เหล่าสมาชิกโดยการจัดกิจกรรม เช่นการเคลื่อนย้าย ผู้ชุมนุมส่วนหนึ่งขึ้นไปนั่งขวางถนนมิตรภาพทั้งขาเข้าและขาออกเป็นเวลา 10 นาที ทำให้การจราจรบนถนนมิตรภาพ ซึ่งมีรถแล่นผ่านจำนวนมากอย่างต่อเนื่องนั้น ต้องมีอันชะงักงัน จากนั้นโฆษกบนเวทีปราศรัยก็พูดผ่านทางเครื่องขยายเสียงว่า นี่คือการซ้อมเท่านั้น แล้วประกาศให้กลุ่มราษฎรที่นั่งขวางถนนถอยหลังเข้าที่ตั้ง⁷ เป็นต้น

กรณีดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงว่า การระดมพลังมวลชนและเคลื่อนไหวอย่างสัมฤทธิ์ผลนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการมีผู้นำกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการจัดตั้งมวลชน เนื่องจากผู้นำกลุ่ม มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของกลุ่ม เพราะผู้นำจะต้องปฏิบัติหน้าที่โดยจัดตั้งทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม ซึ่งการจัดการภายในกลุ่มนั้น ผู้นำจะมีหน้าที่ต่างๆ ได้แก่ จัดผลประโยชน์ให้สมาชิกอย่างยุติธรรม ประนีประนอม และจัดการกับปัญหาความขัดแย้งในกลุ่ม จัดหาสมาชิกเข้ากลุ่ม บริหารองค์กร และเป็นผู้นำกลุ่มให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มได้ การจัดการภายในกลุ่มนี้ ผู้นำกลุ่มจะต้องใช้ยุทธวิธีต่างๆ ในการจัดการ โดยเฉพาะการสื่อสาร (communication) ซึ่งผู้นำจะต้องทำให้สมาชิกทุกคนรับรู้ถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่ม เข้าร่วมกับกิจกรรมของกลุ่ม และแก้ปัญหาความขัดแย้งในกลุ่ม โดยการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพถึงสมาชิก เพื่อให้สมาชิกทุกคนรับรู้ข่าวสารข้อมูลที่จำเป็นต่อการดำเนินงาน และการคงอยู่ขององค์กร ทั้งโดยการติดต่อสื่อสารโดยตรง เช่น การติดต่อทางวารสารสมาคม การติดต่อเป็นส่วนตัวหรือการติดต่อสื่อสารโดยทางอ้อม เช่น การให้มีคนกลาง (middle man) เป็นผู้ติดต่อ เช่น การติดต่อตามสายการบังคับบัญชาจะเห็นได้ว่า ในระหว่างการชุมนุมประท้วงนั้น กลุ่มสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสานจะมีการจัดประชุมเพื่อกำหนดแนวทางการเคลื่อนไหวก่อนการชุมนุม โดยการนัดหมายและเตรียมการไว้ล่วงหน้าพร้อมมอบหมายให้ดำเนินการไว้ เช่น ให้สมาชิกกลุ่มดำเนินการประสานการชุมนุมตั้งแต่วันที่ 16-25 ตุลาคม 2536 เป็นต้นไป ส่วน วันและเวลา ที่แน่นอนในการชุมนุมจะแจ้งให้แกนนำแต่ละจังหวัด ทราบทางโทรศัพท์ ณ

⁷ "เกษตรอีสานกดดันรัฐบาล" ซ้อม "ปิดถนนมิตรภาพ", สยามรัฐ (2 พฤศจิกายน 2536) : 16.

ศูนย์ใหญ่ การประสานงานการประชุม โดยใช้รหัส (044) 641242 และให้แต่ละจังหวัด แจ้งหมายเลขโทรศัพท์ให้ทางศูนย์ใหญ่ทราบ เพื่อการประสานงานต่อไปและในการเตรียมการของแต่ละจังหวัดในการนัดชุมนุมทางแกนนำให้แต่ละจังหวัดจัดหาอุปกรณ์ในการประกอบอาหารให้พร้อมอย่างน้อยให้ได้ 7 วัน ขึ้นไปส่วนเครื่องเสียงจะได้รับการสนับสนุนจากทาง อำเภอศรีบุรี จังหวัดนครราชสีมา สำหรับเวทีปราศรัยจะใช้รถยนต์ 6 ล้อ จากจังหวัดบุรีรัมย์ เงินสนับสนุนจะได้รับการบริจาคจากเกษตรกร ในพื้นที่ภาคอีสาน คนละ 5 บาท นอกจากนี้ยังได้มีการวางแผนการต่อต้านการสกัดกั้นการเดินทางในวันนัดพบการประชุม หากทางจังหวัดใด หรือจุดใดสกัดกั้นให้แจ้งศูนย์ใหญ่การประชุมทราบ เพื่อจะสั่งการให้ชุดเฉพาะกิจ นำโคไปปล่อยจุดที่มีปัญหาทันทีเป็นการสร้างความกดดันให้แก่ทางเจ้าหน้าที่อีกทางหนึ่งและแล้วการเคลื่อนไหวครั้งที่ 2 นี้ก็ยุติลงด้วยการ “รับปาก” ของรัฐบาลที่จะแก้ปัญหาให้ได้ภายในเวลา 1 เดือน แต่ระยะเวลาผ่านไปเกือบ 3 เดือนเต็ม ก็ยังไม่มีผลคืบหน้าอะไรเกิดขึ้น

ตั้งนั้นการประชุม “ทวงสัญญาครั้งที่ 3” หรือ “การเคลื่อนไหวครั้งที่ 3” จึงเกิดขึ้นในปลายเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ 2537 และ “ใช้วิธีการต่อสู้แบบ เดินทางไกล ของชาวนา ชาวไร่ด้วยเท้าเปล่า ฝ่าเปลวแดดร้อนระอุจากดินแดนอีสานสู่เมืองหลวงด้วยระยะทางกว่า 100 กิโลเมตร”⁸ ภาพของคนชราที่ทุกข์ยาก เด็กๆ ที่ร่วมขบวนการเคลื่อนไหวเดินฝ่าเปลวแดดร้อนระอุ “มีอายุตั้งแต่ยังไม่ถึง 10 ปี ไปจนกระทั่งเกษตรกรที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 70 ปี ถูกยึดโยงเป็นขบวนจัดเสปียง จัดแถวปลูกไร่สร้างขวัญกำลังใจได้ ตลอดระยะทางที่ต้องค้างแรม 2 ข้างถนน”⁹ “เดินทางไปตามทางหลวงแผ่นดินอย่างมีระเบียบควบคุมไม่ให้เกิดขวางเส้นทางจราจร เป็นการเคลื่อนไหวขบวนคนที่ต้องอาศัยประสบการณ์และการจัดระเบียบที่รัดกุมเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะเมื่อต้องเผชิญหน้ากับการขัดขวาง และความพยายามทำลายแยกสลายกลุ่มคนด้วยวิธีนานาชนิดจากกลไกรัฐ จากทุกพื้นที่ที่เจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยรับนโยบายหยุดขบวนคนทุกข์เหล่านี้ให้ได้”¹⁰ หากการเรียกร้องไม่ได้รับการสนองตอบจากข้าราชการของรัฐ เพราะการเรียกร้องบางครั้ง กระทำไปโดยที่ข้าราชการไม่เห็นพ้องด้วยทั้งหมด ก็อาจนำไปสู่การปราบปรามอย่างรุนแรง แต่ถ้าข้าราชการเห็นพ้องด้วยบางส่วน การต่อรองก็จะเริ่มขึ้นได้ ซึ่งการใช้ความรุนแรงทางการเมืองนี้ จะมีเจ้าหน้าที่ของรัฐทำหน้าที่ปราบปราม เช่น ตำรวจ ทหาร และความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้น บทบาทของเจ้าหน้าที่ของรัฐ มักมีส่วนริเริ่มให้เกิดความรุนแรงด้วยโดยเป็นตัวกระทำในเรื่องความรุนแรงที่สำคัญ เช่น การปราบปรามผู้ชุมนุมประท้วงโดยใช้กำลังและไม่มีความยืดหยุ่น จนทำให้การใช้ความรุนแรงขยายตัวกว้างขึ้นได้

⁸ “มือบเกษตรกรอีสานทำไมต้องเป็น บำรุง คะโยธา”, สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ : 6.

⁹ “ปี 2539 จารึกชื่อ บำรุง คะโยธา”, อาทิตย์ : 22.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวของกลุ่มสมาชิกเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน จะนำไปในลักษณะการเรียกร้องร่วมกันธรรมดาไม่ได้เน้นความรุนแรง โดยเน้นการเดินทางไกลอย่างเป็นทางการระเบียบควบคุมอย่างดีไม่ให้สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ซึ่งลักษณะการชุมนุมประท้วง หรือการเดินทางวนนั้น โดยลักษณะของตัวมันเองแล้ว ไม่ใช่เป็นเรื่องของการใช้ความรุนแรงแต่อย่างใด และมีได้มีความต้องการให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สิน แต่ในบางครั้ง การชุมนุมประท้วง ก็อาจขยายรูปเป็นการใช้ความรุนแรงได้ หากมีการปราบปรามอย่างรุนแรง จนกลายเป็นการก่อการจลาจล

จากการศึกษาต่อไปพบว่า ยุทธวิธีกลุ่มสมาชิกเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน นำมาใช้อีกอย่างหนึ่งก็คือ การใช้สื่อมวลชน เป็นที่เรียกร้องความเห็นใจจากมหาชน เนื่องจาก สื่อมวลชนมีอำนาจอย่างยิ่งในการเมืองระดับชุมชนเพราะสื่อมวลชนเป็นผู้กำหนดว่าข่าวสารอะไรที่ประชาชนส่วนใหญ่ควรจะได้รับ ซึ่งเสมือนการเสนอหนทางแห่งการพิจารณาตอบสนองต่อข่าวสารนั้น แต่ความสำเร็จของกิจกรรมการประท้วงขึ้นอยู่กับความเห็นใจของกลุ่มอื่นในชุมชน ซึ่งในแง่นี้สื่อมวลชนสามารถจำกัดการแสดงออกของการประท้วง โดยไม่เสนอข่าวให้กลุ่มอื่นๆ รู้ก็ได้ อันทำให้การประท้วงล้มเหลวลงได้ถ้ายุทธวิธีการประท้วงไม่ได้รับการพิจารณาว่ามีความสำคัญจากสื่อมวลชน หรือถ้าผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ หรือบรรณาธิการข่าวของโทรทัศน์มองข้ามความสำคัญของยุทธวิธีการประท้วงไป องค์การของการประท้วงจะสำเร็จไม่ได้เด็ดขาด มีผู้ให้ข้อสังเกตว่าความสำเร็จของกิจกรรมการประท้วงดูเหมือนมีความสัมพันธ์โดยตรงกับจำนวนประชาชนที่รู้เห็นเหตุการณ์เพราะเมื่อยุทธวิธีการประท้วงได้รับการยอมรับให้เป็นข่าวในสื่อมวลชนได้ ผู้ประท้วงก็จะมีหนทางที่จะมีอิทธิพลต่อผู้แสดงอื่นๆ ในระบบการเมือง รวมทั้งต่อผู้เข้าร่วมประท้วงด้วย โดยผู้นำการประท้วงต้องสร้างจุดมุ่งหมายของการประท้วงให้ชัดเจน และเลือกสรรยุทธวิธีเพื่อให้หาผลประโยชน์สาธารณะที่แจ่มชัด โดยผ่านทางสื่อมวลชนทั้งทางหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และสิ่งตีพิมพ์อื่นๆ ดังนั้น การเรียกร้องความเห็นใจจากมหาชนผ่านสื่อมวลชนที่เห็นด้วยกับเป้าหมายการประท้วงเป็นวิธีการที่ผู้นำการประท้วงจะสามารถเพิ่มโอกาสแห่งความสำเร็จในการทำให้ผู้ตัดสินใจสั่งการหรือผู้มีอำนาจในปัญหานั้นได้ยอมรับฟังการเรียกร้อง

เมื่อการเคลื่อนไหวเดินทางแบบเดินทางไกลได้เริ่มปรากฏแก่สังคมพร้อมกับการถ่ายทอดของหนังสือพิมพ์ฉบับต่างๆ สังคมเริ่มให้ความสนใจกับกลุ่มที่ปราศจากความสำคัญใดๆ โดยจุดเริ่มต้นของการชุมนุมในครั้งนี้ เกิดขึ้นจากการที่ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากโครงการเขื่อนลำแะชะ ซึ่งยังไม่ได้รับเงินค่าชดเชยจากการสร้างเขื่อน ได้รวมตัวกันเรียกร้องขึ้นมาก่อนกำหนด ทำให้แกนนำสมาชิกเกษตรกรรายย่อยภาคอีสานจำต้องเร่งเวลาแห่งการทวงสัญญาจากรัฐให้กระชั้นเร็วขึ้น แม้จะรู้ว่ากำลังหลักของการเคลื่อนไหวอีกแห่งคือ ชาวบ้านสี่ัคคีที่มีกรณีพิพาท

เรื่องที่ดินกับราชพัสดุจะยังไม่พร้อมเต็มที่ก็ตาม จากการเปิดเผยของแกนนำผู้หนึ่ง ต่อหนังสือพิมพ์ผู้จัดการได้กล่าวว่า¹¹

ตอนแรกที่เคลื่อนไหวเราตั้งใจว่าจะต้องมีภาพการยกพลเข้ากรุงเทพฯเข้าไปชุมนุมกันที่หน้าทำเนียบรัฐบาลเหมือนการเคลื่อนไหวคราวที่แล้ว แต่เพราะการชุมนุมครั้งนี้เกิดขึ้นก่อนกำหนดเราเลยจำเป็นต้องชุมนุมรอกันที่ลำตะคองก่อนส่วนหนึ่งเพราะเราต้องรอกำลังเสริมจากส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นนักศึกษาจากสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยหรือรอกำลังเสริมจากชาวบ้านที่อื่นๆ อีกส่วนหนึ่งเราต้องการค่อยๆ จุดกระแสข่าวขึ้น

ด้วยยุทธวิธีเคลื่อนไหวทัพทางไกลเข้ากรุงเทพมหานครนี้เอง ที่ทำให้การเคลื่อนไหวของสมัชชาเกษตรกรรรายย่อยภาคอีสานตกเป็นเป้าหมายของ "ข่าว" ถนนของสื่อมวลชนแทบทุกสื่อมุ่งตรงมาที่ลำตะคองทันที เพราะประเมินว่า หากกองทัพเกษตรกรเคลื่อนไหวเข้าสู่กรุงเทพฯ จริงๆ รัฐบาลย่อมไม่ยินยอม ความรุนแรงในการสลายการชุมนุมเหมือนอย่างเหตุการณ์ พฤษภาทมิฬ หรือ อย่าง กรณีชวานากำแพงเพชรอาจจะเกิดขึ้นอีก อันจะเป็นเชื้อปะทุความรุนแรงทางการเมืองที่ตามมาอีกมากมาย ในช่วงที่รอคอยและเสริมกำลังทัพแกนนำการเคลื่อนไหวไม่ปล่อยให้เวลาสูญเปล่าพวกเขาเปิดเผยข้อมูลความทุกข์ร้อนของเกษตรกรให้กับสื่อมวลชนที่มาทำข่าวกันอย่างเต็มที่เปิดโอกาสให้นักข่าวจากสื่อต่างๆ เข้าพูดคุย ชักถามสัมภาษณ์ชาวบ้านได้อย่างเสรี เนื่องจากชาวบ้านที่มาร่วมชุมนุมล้วนมาด้วยความทุกข์ร้อนไม่ได้มาด้วยการจ้วงวานดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องปกปิดชาวบ้านจากนักข่าว อันเป็นผลให้นักข่าวที่ทำข่าวค่อยๆ รับรู้และซึมซับอารมณ์และความรู้สึกของเกษตรกรคนยากที่ละเล็กที่ละน้อย¹²

นอกจากนั้น การแยกขบวนการชุมนุมออกเป็น 2 ส่วน กล่าวคือส่วนหนึ่งล่วงหน้าไปชุมนุมที่หน้าทำเนียบรัฐบาล กับอีกส่วนหนึ่งที่ค่อยๆ เคลื่อนทัพด้วยรถอีแต่นและเดินเท้าเข้ากรุงเทพฯให้เกิดการกดดันให้รัฐเปิดการเจรจาและก่อให้เกิดความน่าสังสารในใจของผู้รับรู้เรื่องราวแกนนำคนสำคัญคนหนึ่งบอกเล่าเบื้องหลังการแยกขบวนเป็น 2 ส่วนว่า¹³

เราตัดสินใจกันในตอนกลางคือวันที่ 6 กุมภาพันธ์ ว่า ผู้ชุมนุมทั้งหมดจะไม่เคลื่อนถึงกรุงเทพฯเพราะจะทำให้การเจรจาติดขัดซึ่งจะเป็นเหตุทำให้คนกรุงเทพฯไม่พอใจ รัฐอาจจะหาเหตุมาปราบมือได้ ...เราเลยให้กองหน้ามุ่งไปปักหลักที่หน้าทำเนียบกันก่อนตั้งแต่คืนนั้นโดยมีข้อตกลงว่าเจรจาไม่สำเร็จไม่ต้องกลับเพราะเราต้องการให้เกิดข่าวในกรุงเทพมหานครด้วยว่าตอนนี้เกษตรกรอีสานได้รับความเดือดร้อนมารอคอยความหวังจากรัฐบาลแล้ว ส่วนผู้ชุมนุมส่วน

¹¹"ยุทธการ" เดลินิวส์ แดด "ลำตะคองถึงหนองแค เก็บตกบทเรียนประชาชน", ผู้จัดการ (28 กุมภาพันธ์ 2537) :13.

¹²เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

¹³เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ใหญ่จะค่อยๆเคลื่อนคืบเข้ากรุงเทพฯไปอย่างช้าๆ คำไหนนอนนั้น เพื่อให้เกิดภาพและกดดันรัฐบาล..

แกนนำการเคลื่อนไหวต่างประณามสถานการณ์ไว้ล่วงหน้าแล้วว่ารัฐคงไม่ยอมให้ขบวนทัพใหญ่ของเกษตรกรเคลื่อนถึงกรุงเทพฯ

ในระหว่างการประชุม กลุ่มแกนนำจึงได้มีการจัดประชุมเพื่อกำหนดแนวทางการเคลื่อนไหวต่อไปเช่นเดียวกับครั้งก่อน ดังนี้

1) ให้หยุดการเคลื่อนไหวในการเดินทางเข้า กรุงเทพมหานครชั่วคราวในช่วงเช้าวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2537 เพื่อรอฟังผลการเจรจากับฝ่ายรัฐบาลก่อน โดย พล.ต.อ.ประทีป สันติ-ประภพ ได้รับปากว่าจะเป็นผู้ไปเจรจาให้และรอฟังผลการประชุมคณะอนุกรรมการเกี่ยวกับปัญหาที่ดินของกรมราชทัณฑ์ที่กระทรวงมหาดไทยซึ่งได้เรียกประชุมในวันที่ 8 ก.พ. 2537 หากได้รับคำตอบที่ไม่เป็นที่พอใจจะเคลื่อนไหวเดินทางเข้า กรุงเทพมหานครต่อไปในช่วงบ่าย

2) การเดินทางเข้ากรุงเทพมหานครจะใช้วิธีเดินทางด้วยเท้าไปประมาณวันละ 5 กิโลเมตร แล้วจึงหยุดพักต่อไปเรื่อยๆ เนื่องจากเดินทางด้วยรถยนต์เพื่อการเกษตรนั้นเป็นการผิดกฎหมาย

3) ให้กลุ่มราษฎรที่มาจากจังหวัดร้อยเอ็ดจำนวนประมาณ 100 คน เดินทางเข้ากรุงเทพมหานครไปสมทบกับกลุ่มที่เดินทางไปรออยู่ที่ท่าเนียบรัฐบาลก่อนแล้ว โดยไม่ต้องแวะมารวมชุมนุมกับกลุ่มที่จะเดินทาง นอกจากนี้ยังมีกลุ่มญาติของผู้ร่วมชุมนุมเป็นนักเรียน นักศึกษาของชาวบ้านใน 4 ตำบลของอำเภอสีคิ้ว ประมาณ 100 คน เข้าร่วมชุมนุมและเดินทางด้วยเท้าเข้า กรุงเทพมหานคร ด้วย

4) สำหรับกลุ่มราษฎร จาก 4 ตำบล อำเภอสีคิ้ว ที่เข้าร่วมชุมนุมนั้นได้เสนอว่ากลุ่มของพวกตนจะออกมาร่วมสมทบในการชุมนุมครั้งนี้อย่างพร้อมเพรียงและจะต้องได้รับการสนองตอบจากรัฐบาลในการแก้ปัญหามากกว่านี้ หากมีการสลายการชุมนุมหรือไม่ได้รับการตอบสนองแล้ว กลุ่ม อำเภอสีคิ้ว จะไม่ทำการเคลื่อนไหวและร่วมชุมนุมในครั้งต่อไป โดยจะมีมาตรการเกี่ยวกับเรื่องที่ดินของตนเอง เช่น การเผาบ้านตนเองเป็นหมู่บ้าน ๆ ไป เป็นต้น

ส่วนยุทธวิธีของกลุ่มผู้ชุมนุมในการเดินขบวนนั้น เมื่อปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจ จำนวนประมาณ 600 นาย ได้เตรียมทำการสกัดกั้นไม่ให้ขบวนผู้ชุมนุมเดินทางต่อไปโดยต้องการให้อยู่เฉพาะในพื้นที่เขตหน้าวัดมิตรภาพวนาราม (กลางดง) ตำบลกลางดง อำเภอ ปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาขบวนของผู้ชุมนุมประกอบด้วย แกวหน้าเป็นพวกการ์ดและสุภาพสตรีถือพระรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมราชินีนาถพร้อมธงชาติ แกวถัดมาเป็นขบวนของรถบรรทุก 6 ล้อ และรถอีแต่นซึ่งมีจำนวนประมาณ 60 คัน ผู้ชุมนุมได้จัดแถวขบวนโดยมีสุภาพสตรีอยู่แถวหน้าใช้วิธีเคลื่อนขบวนด้วยการเดินด้วยเท้าทำให้ เจ้าหน้าที่ทำการปิดกั้นต้องถอยเปิดทางให้

ผลการชุมนุมในครั้งนี้ ยุติลง “เมื่อ 15 ก.พ. 2538 ซึ่งคณะรัฐมนตรี มีมติรับรองผลการเจรจาตกลงระหว่างตัวแทนเกษตรกร กับตัวแทนรัฐบาล พร้อมทั้งมีการจัดตั้ง “คณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อติดตามเร่งรัดและแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานตามข้อตกลง” โดยมีตัวแทนจากทั้งรัฐบาลและเกษตรกรร่วมกันเป็นกรรมการ”¹⁴

แต่ผลงานที่เกิดจากคณะกรรมการชุดดังกล่าว มีเพียงการประชุม 3 ครั้ง และไม่มีวาทะคืบหน้าในการปฏิบัติแต่อย่างใด การต่อสู้ครั้งต่อไปจึงเกิดขึ้น

การประชุมครั้งที่ 4 เริ่มขึ้นเมื่อ 22 มกราคม 2538 “โดยมีตัวแทนเกษตรกรจากจังหวัดกาฬสินธุ์ ยโสธร อำนาจเจริญ สกลนคร นครพนม มุกดาหารและร้อยเอ็ด กว่าพันคน ได้รวมตัวกันที่สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อทวงสัญญาจากรัฐบาล”¹⁵

นายนิรมิต สุจารี ที่ปรึกษาสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน เปิดเผยต่อสื่อมวลชนว่า “การประชุมตั้งแต่วันที่ 22 มกราคม 2538 จะทำในลักษณะดาวกระจาย คือมีการชุมนุมที่จังหวัดร้อยเอ็ด ,เลย ,และนครราชสีมา แล้วจะเดินขบวนช้าๆ อย่างยืดเยื้อไปรวมตัวตามชุมชนก่อนจะไปรวมยังทำเลที่เหมาะสม เช่น อ่างลำตะคอง อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ก่อนเดินทางเข้ากรุงเทพมหานคร ซึ่งวันที่ 24 มกราคม 2538 เกษตรกรอีสานโดยการนำของ สกย.อ. มาปักหลักที่ลำตะคองอีกครั้ง เพื่อรวบรวมพลครั้งใหญ่ตามแผนดาวกระจาย”¹⁶

“การเคลื่อนขบวนครั้งนี้ ส่วนใหญ่กลุ่มเกษตรกรจะใช้การเดินทาง ยกเว้นคนชราที่ต้องอาศัยรถเข็น จึงทำให้การเคลื่อนขบวนค่อนข้างล่าช้า”¹⁷

ก่อนที่จะมีการชุมนุม กลุ่มเกษตรกรรายย่อยครั้งที่ 4 นั้น ปรากฏว่า¹⁸ เมื่อ 26 พฤศจิกายน 2537 ระดับมันสมองของขบวนเกษตรกรอีสาน ได้เริ่มปรึกษาหารือ และประชุมคณะกรรมการระดับจังหวัดและระดับกลุ่มปัญหาประมาณ 300 คน ที่สภาตำบลกุดปลาเค้า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งในที่ประชุมได้ประเมินกันว่า ตั้งแต่ 15 กุมภาพันธ์ 2537 ที่มีการบันทึกตกลงร่วมกันและแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อติดตามแก้ไขปัญหา 9 ข้อตามที่เกษตรกรเรียกร้องแล้วนั้น ปรากฏว่าสามารถแก้ไขปัญหาไปได้เพียง 2 ข้อ คือ วัวอีสานเขียว

¹⁴“ฝันสลายกลางเปลวแดด บทจบเศร้า ๆ สมัชชาเกษตรกร”, สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ : 36.

¹⁵“มือบอีสานฮือลู่รัฐบาล”, สยามโพสต์ (23 มกราคม 2538) : 16.

¹⁶“เปิดตัวมันสมองมือบอีสาน รอบที่ 4”, ผู้จัดการ (24 มกราคม 2538): 15.

¹⁷“แกนนำมือบพบประจวบขบวนใหญ่ พักรอทัพเสริม”, ผู้จัดการ (26 มกราคม 2538) :15.

¹⁸“เบื้องหน้ายุทธการครั้งใหม่”, ผู้จัดการ (25 มกราคม 2538) : 1-2.

และปัญหามันสำปะหลัง ส่วนปัญหาอีก 7 ข้อ ได้แก่ ข้าว เชื้อน หม่อนไหม ที่ดินทำกิน มะม่วง หิมพานต์ สุก ร และร่างสภาคเกษตร ยังไม่มีความคืบหน้าในการแก้ไขใดๆ

ประเด็นสำคัญที่ สกย.ถือว่าเป็นปัญหาใหญ่ที่สุด คือ เรื่องที่ดินทำกิน ความเดือดร้อนของเกษตรกรอีสานในเรื่องที่ดินทำกิน สามารถจำแนกออกเป็นหลายๆ กรณี อาทิ ปัญหาเขตอุทยานแห่งชาติทับที่ดินทำกินชาวบ้าน ปัญหาการออกเอกสารสิทธิ์ สปก.4-01 ที่ล่าช้า เป็นต้น

“ในรอบ 8 เดือน สกย.อ. ได้รับเรื่องราวร้องทุกข์จากชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อน ประมาณ 20,000 ครอบครัว หรือมากกว่า 80,000 คน”¹⁹

ในยุทธการครั้งที่ 4 ทางแกนนำระดับมันสมองของ สกย.อ. จึงได้วิเคราะห์ถึงแนวทางการเคลื่อนไหวปัญหาที่ดินทำกินที่ต้องการยกให้เป็นปัญหาใหญ่ระดับชาติ โดย “การนำกลยุทธ์สร้างพันธมิตรกับชาวนาชาวไร่และคนชั้นกลางทั่วประเทศ โดยเฉพาะการเชื่อมต่อกับชาวบ้านจังหวัดกาญจนบุรี ที่มีปัญหาที่ราชพัสดุ (ทหาร) ได้รับความเดือดร้อนนับหมื่นครอบครัว การเชื่อมต่อปัญหาเรื่องที่ดินภาคตะวันออก (ฉะเชิงเทรา) และภาคเหนือผ่านองค์กรพัฒนาเอกชนบางกลุ่ม”²⁰ ปัญหาที่ดินที่เริ่มต้นจากภาคอีสานก็จะถูกยกระดับปัญหาระดับชาติทันที

ซึ่งมันสมองของสมัชชาเกษตรกรฯ ได้สรุปไว้อย่างชัดเจนว่า “ในอดีตปัญหาที่ดิน คือ เชื้อไฟสงคราม ทางเลือกของเกษตรกรรายย่อยและประชาชนผู้เสียเปรียบ มีทางเดียวที่เหลืออยู่เท่านั้น คือ เปิดยุทธการเดินขบวนประท้วงใหญ่ยกที่สี่”²¹

ดังนั้น คณะกรรมการ สกย.อ. จึงเล็งเห็นว่าประเด็นนี้จะกลายเป็น “ปัญหาร้อน” ที่เรียกระดมพลได้ จึงส่งอาสาสมัครลงไปในพื้นที่หาข้อมูลดังกล่าวเพื่อเตรียมเปิดยุทธการครั้งใหม่ อีกทั้งยังให้รวมข้อเรียกร้องการยกเลิกหนี้สินชาวนาชาวไร่ที่เกิดขึ้นจากโครงการโดยรัฐและการลดอัตราดอกเบี้ยให้ต่ำที่สุดเข้าไปด้วย ซึ่งแกนนำ สกย.อ. เชื่อว่า เรื่องหนี้สินชาวนาชาวไร่จะเป็นเรื่องใหญ่ที่ดึงให้เกษตรกรเข้ามาร่วมอย่างมากมายแล้วคณะกรรมการกลาง สกย.อ. ก็มีมติเป็นเอกฉันท์ให้มีการเคลื่อนไหว “ยกที่สี่” โดยกำหนดให้เดือนมีนาคม 2538 เป็นวันเคลื่อนทัพ

กรณีดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ทางกลุ่มสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน เล็งเห็นว่า สิ่งที่จะทำให้เกษตรกรเข้าร่วมชุมนุมได้มากก็คือ การมีจุดมุ่งหมายหรือประเด็นปัญหาความเดือดร้อนอย่างเดียวกันสมัชชาเกษตรกรรายย่อยก็เห็นว่า ปัญหาที่มีผู้ได้รับความเดือดร้อนร่วมกันมากที่สุดคือปัญหาที่ดินทำกิน จากนั้นก็มีการวางแผนระดมพลลงมวลชนด้วยการออกสำรวจผู้ได้รับความเดือดร้อน เพื่อเตรียมการชุมนุมประท้วงต่อไป เนื่องจากการระดมสมาชิก และการสร้างฐานมวลชน นับว่าเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของการจัดองค์กรและการบริหารงาน การมีบทบาท

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

²⁰ “ทำไมต้องเป็นชนคนเดียว”, ผู้จัดการ (26 มกราคม 2538) : 1.

²¹ “เกษตรกรกับการปฏิวัติที่ดิน”, ผู้จัดการ (28-29 มกราคม 2538) : 1.

ของกลุ่มผลประโยชน์ในประเด็นปัญหาการเมือง ปัญหาการต่อรองด้านผลประโยชน์ ตลอดจน ปัญหาการรักษาและแสวงหาผลประโยชน์ ล้วนแต่มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยการขยายตัวทั้ง ด้านปริมาณและคุณภาพของกลุ่มเป็นสำคัญ คือ ในด้านปริมาณหมายถึง การที่กลุ่มสามารถ ขยายฐานสมาชิกออกไปได้กว้างขวาง ก็เพื่อที่จะทำให้เกิดพลังร่วมกันของคนหมู่มาก ที่สะท้อน ให้เห็นถึงการมีอำนาจต่อรองที่สูงขึ้น ในด้านคุณภาพหมายถึง การมีพลังความร่วมมือกันอย่างเป็นปึกแผ่นเหนียวแน่นของมวลสมาชิก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความมีเอกภาพของการรวม ตัวและการเคลื่อนไหวร่วมกันของกลุ่มนั่นเอง

นอกจากกำหนดยุทธศาสตร์การต่อสู้ครั้งใหญ่แล้ว ที่ประชุมแกนนำ สกย.อ.ยังประเมิน กำลังพลที่จะเข้าร่วมในยุทธการครั้งใหม่ไว้อย่างพร้อมพรัก คือ²²

- 1) 10,000 คน จากชาวบ้านที่ประสบความเดือดร้อนกรณีที่ดินทำกินกว่า 30 พื้นที่
- 2) 30,000 คน จากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการ เกษตร (คปร.) ซึ่งได้รับเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ (ร้อยละ 5 ต่อปี)
- 3) 400 ครอบครัว จากกรณีการชดเชยค่าเวนคืนที่ดินโครงการเขื่อนลำแชะ
- 4) 200 ครอบครัว จากกรณีการชดเชยค่าเวนคืนที่ดินโครงการเขื่อนโป่งขุนเพชร
- 5) 200 ครอบครัว จากกรณีเขื่อนสิรินธร
- 6) 300 คน จากชมรมชาวไร่มันสำปะหลัง นครราชสีมา-บุรีรัมย์

ซึ่งเป็นตัวเลขในขั้นต้นที่มีการประเมินจากที่ประชุมในวันนั้น และคาดว่าจะมี เกษตรกรเข้าร่วมมากกว่านี้ เพราะมีการเพิ่มประเด็นการยกเลิกหนี้สินชาวนาชาวไร่เข้าไปด้วย สำหรับรูปแบบการเคลื่อนไหวนั้น ในช่วงแรกยังไม่มีข้อสรุป แต่ก็มี การพูดถึง อย่างกว้างๆ ไว้ 3 รูปแบบ คือ²³

1. เดินทัพทางไกล ทุกๆ จุดเดินทางเข้าสู่กรุงเทพมหานครอย่างซ้ำๆ ยุทธวิธีนี้จะ สามารถสร้างข่าวกับสื่อมวลชนได้ดีมาก เหมือนยุทธการเดินทัพทางไกลหรือยุทธการสมัชชาฯ ครั้งที่สาม

2. กระจายแล้วรวมศูนย์ จุดประกายขึ้นในแต่ละพื้นที่แล้วทยอยเข้าสู่เมืองหลวง มุ่งยึด ทำเนียบฯ เป็นสำคัญ เตรียมเปิดศึกยึดเยื้อยาวนาน

3. ปักธงสร้างฐาน ยึดสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งเป็นศูนย์กลาง ซึ่งสามารถรองรับด้าน อาหาร และที่พักระยะยาวได้ ดังกรณีการเคลื่อนไหวครั้งแรก หรือการเคลื่อนไหวครั้งที่สอง หลังจากการประชุมเตรียมการในครั้งนั้น ทางกรรมการ สกย.อ.ก็ได้ส่งอาสาสมัครออก ให้การศึกษาแก่ชาวบ้านในพื้นที่ต่างๆ และมีการประชุมชักจูงความร่วมมือในกระบวนทัพ

²²”เบื้องหน้ายุทธการครั้งใหม่”, ผู้จัดการ : 2.

²³เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

9 มกราคม 2538 สมาชิก สกย.อ. อีสานใต้ ประมาณ 2,000 คน ได้ประชุมร่วมกันที่ วัดบ้านเฉลียง อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา

ต่อมาเมื่อ 14-15 มกราคม 2538 สมาชิก สกย.อ.อีสานเหนือประมาณ 1,000 คน มาร่วมชุมนุมที่ อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

การชุมนุมทั้ง 2 ครั้งนี้ ก็คือ การชักซ้อมแผนการครั้งสุดท้ายก่อนที่จะเคลื่อนทัพและแล้ว แผนการระดมพลเพื่อเดินเกมสีในการจัดตั้งม็อบนั้น ก็ได้ใช้วิธีหรือแผน “ดาวกระจาย” กล่าวคือ²⁴

จะใช้การรุกออกจากพื้นที่พร้อมๆ กันทุกจุดในแต่ละเขต และจะมีการนัดจุดรวมพลไว้ในที่ใดที่หนึ่งให้กลุ่มผู้ชุมนุมได้รวมกันแล้วจะใช้การเคลื่อนพลเดินทางด้วยเท้าชนิดรอนแรม ค่ำไหนนอนนั่นแล้วจะหุงหาเสียบียงอาหารกินกันเองแบบพื้นเมือง และในวันต่อไปก็จะจัดทัพเดินหน้าต่อไป เพื่อกดดันข้อเรียกร้องให้บรรลุผลสำเร็จ นอกจากนั้น ก็ยังใช้วิธีการควบคุมกลุ่มม็อบด้วยกันเองอย่างมีระบบ โดยใช้ระบบ “วงแหวน” ตรวจสอบความพร้อมเพรียงซึ่งกันและกัน ระหว่างกลุ่มม็อบโดยมีหัวหน้ากลุ่มย่อยเป็นผู้ดูแล จนทำให้การเดินทางเรียกร้องเป็นไปอย่างมีระบบ และมีจุดร่วมเดียวกัน การชุมนุมในครั้งนี้อยู่ติดด้วยการทำบันทึกข้อตกลงเช่นเดิม

สรุป

การระดมพลังมวลสมาชิก เป็นการสร้างพลังและอำนาจต่อรองให้กับกลุ่มสมาชิกเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน จนกระทั่งสามารถบรรลุผลสำเร็จได้ทุกครั้ง สิ่งที่ทำให้การระดมบรรลุผลดังกล่าว ก็คือ การมีผู้นำที่มีประสบการณ์ มีความสามารถจัดการทั้งภายในและภายนอกกลุ่มได้ ทั้งในระดับสมาชิกและองค์กรพันธมิตรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการที่เข้ามาในฐานะที่ปรึกษา หรือนักศึกษาที่เข้ามาช่วยสนับสนุนการเคลื่อนไหวด้วย การระดมพลังมวลสมาชิกดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจาก ช่องทางในการนำเสนอข้อเรียกร้องต่อผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในระบบการเมืองยังไม่เปิดกว้างพอ ดังนั้นสิ่งเดียวที่ผู้ไร้อำนาจจะทำได้ก็คือ การรวมตัวประท้วง จากการศึกษาในบทนี้พบว่า กลุ่มสมาชิกเกษตรกรรายย่อยภาคอีสานจุดเด่นในการรวบรวมสมาชิกได้จำนวนมาก ก็คือการรวบรวมปัญหาของเกษตรกรรายย่อยหลายๆ ปัญหามารวมกัน และเคลื่อนไหวไปในแนวทาง หรือทิศทางเดียวกัน ก่อกำเนิดพลังมวลชนจำนวนมาก ขณะเดียวกันแกนนำกลุ่มก็สามารถวางแผนเตรียมการก่อนการเคลื่อนไหวในแต่ละครั้ง เพื่อกำหนดแผนการไว้ล่วงหน้าว่าจะเคลื่อนไหวโดยใช้ยุทธวิธีแบบใด รวมทั้งใช้สื่อมวลชนเป็นสื่อในการนำเสนอเรื่องราวความเดือดร้อนต่อมหาชนให้สนใจและเห็นใจ นอกจากนี้กระบวนการเคลื่อนไหวยังมีลักษณะไม่

²⁴“ม็อบเกษตรกรอีสานทำไมต้องเป็น บำรุง คณะโยธา”, สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ : 6.

รุนแรง ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ใคร แต่มีลักษณะสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้พบเห็น จึงทำให้การระดมพลังมวลชนมาชิกเป็นไปอย่างมีระเบียบกฎเกณฑ์ อีกประการหนึ่ง คือ การที่สมัชชาเกษตรกรรายย่อยมีการจัดตั้งองค์กรอย่างดี มีคณะกรรมการดำเนินงาน มีโครงสร้างการบริหารงานที่ดี รัดกุม (ดูภาคผนวก) การมอบหมายแบ่งงานกันทำ การติดตามหรือควบคุมก็จะเป็นไปอย่างใกล้ชิด สามารถระดมพลได้อย่างรวดเร็ว.